

5. Лисенко-Ковальова Н. Юрій Шевельов (Шерех) в МУРі (Мистецький Український Рух). *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*. 2004. №3. С. 193-201.

6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К.: Либідь, 1997. 360 с.

7. Піскун В.М., Ціпка А.В., Шептицька Т.Л. Юрій Шевельов: виклик часу і відповідь науковця: Монографія. К.: «МП Леся», 2010. 174 с.

8. Українська літературна критика ХХ ст.: Антологія у двох томах. К.: Наукова думка, 2015. Т. 1. 720 с.

9. Шевельов Ю. Вибрані праці: у 2 кн. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. Кн.2. 1151 с.

10. Шевельов Ю. Я – мене – мені... (і довкруги). Спогади. Харків – Нью-Йорк: Видання часопису «Березіль». Видавництво М. П. Коць, 2001. Т. 2. 304 с.

References

1. Basiliya X. (2001). *Do istoriyi Mysteczkogo Ukrainського Ruhu* [On the history of the Ukrainian Art Movement]. *Nacionalnyj universytet «Kyievo-Mohylyanska academiya»*. *Naukovi zapysky: Filologichni nauky*, vol.19. S. 51-55. (in Ukrainian).

2. Grabovych G. (2003). *V poshukah velykoyi literatury* [In search of great literature]. *Do istoriyi ukrainskoyi literatury (Doslidzhennya, eseyi, polemika)*. Kyiv: Krytyka. S. 535-574. (in Ukrainian).

3. Dzijuba I. (2008). *Yuriy Scherekh – literaturoznavets i kulturoloh* [Yuri Sherekh – literary scholar and culturologist]. *Shevelov Y. Vybrani pratsi*. Kyiv: Vyd. Dim «Kyievo-Mohylyanska academiya». Book 2. S. 5-32 (in Ukrainian).

4. Kostyuk G. (2008). *Zustrichi i proshhannya. Spogady u dvoh knyгах* [Meeting and farewell. Memories in the two books]. Kyiv: Smoloskyp. 512 s. (in Ukrainian).

5. Lysenko-Kovaljova N. (2004). *Yuriy Shevelov(Sherekh) v MURi (Mysteczkij Ukrainskij Ruh)* [Yuriy Shevelov (Sherekh) in the UAM (Ukrainian artistic movement)]. *Visnyk Luganskogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Filologichni nauky*, № 3. S.193-201(in Ukrainian).

6. Pavlychko S. (1997). *Dyskurs modernizmu v ukrainskij literatury* [The discourse of modernism in the Ukrainian literature]. Kyiv: Lybid. 360 s. (in Ukrainian).

7. Piskun V., Tsipko A., Sheptytska T. (2010). *Yuriy Shevelov: vyklyk chasu I vidpovid naukovtsya* [Yuri Shevelov: challenge of time and response of scientist]. Kyiv: Lesya ltd. 174 s. (in Ukrainian).

8. *Ukrainska literaturna krytyka XX stolittya: Antologiya v dvoh tomah* [Ukrainian literature critics of the twenties century: Anthology in the two books]. Kyiv: Naukova dumka. Book 2. 720 s. (in Ukrainian).

9. Shevelov Y. (2008). *Vybrani praci u 2 knyгах* [Chosen works in 2 books]. Kyiv: Vyd. dim«Kyievo-Mohylyanska academiya». Book 2. 1151 s. (in Ukrainian).

10. Shevelov Y. (2001). *Ya – mene – meni... (I dovkruiy)*. *Spohady* [I – me...(around) Memories]. Kharkiv-New York: Vydannya chasopysu «Berezil». Vydavnyctvo M.P.Kocz. Book 2. 304 s. (in Ukrainian).

УДК 323.113(=161.2)(71)–329

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2019.24.12>.

Олеся Дзира

кандидат історичних наук, завідувач відділу зарубіжної україніки
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ORCID: 0000-0002-3928-3824

Email: dzyraolesya@gmail.com

ВЗАЄМИНИ МІЖ УКРАЇНСЬКИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ КАНАДИ 1918-1939 рр.: КОНФЛІКТИ НА ІДЕОЛОГІЧНОМУ ТА КОНФЕСІЙНОМУ ҐРУНТІ

Анотація. У статті з'ясовано причини поділу української спільноти Канади міжвоєнного періоду на ряд суспільно-політичних організацій. Увагу зосереджено саме на національно-патріотичному блоці об'єднань, що діяв на противагу комуністичному. Основу цього блоку склали ліберальний Союз українців самостійників, націоналістичні Українська стрілецька громада, Українське національне об'єднання, консервативні Братство українців католиків та Союз гетьманців державників. У дослідженні проаналізовано підґрунтя різноманітних конфліктів у зазначеному блоці, зокрема охарактеризовано розбіжності в ідеологічних постулатах ліберальних, націоналістичних та консервативних товариств і поглядах на релігію православних та греко-католиків, які були членами згаданих вище організацій. Описано, що закидали одне одному конфронтуючі сторони, і яку роль у цьому відігравала преса. У статті також висвітлено спроби домовленостей між громадськими організаціями і згадано про спільні акції на підтримку українського питання у світі. Наголошено на тому, що спільна мета змогла примирити національно-патріотичні громадські об'єднання на час створення Комітету українців Канади 7 листопада 1940 р., що ознаменувало новий етап у суспільно-політичному житті української діаспори. З'ясовано причини, що заважали українським товариствам прийти до взаємоприйняттого

консенсусу та сприяли подальшому загостренню відносин. Визначено головні наслідки конфліктів у середовищі національно-патріотичних громадських організацій, а саме показано, як це відобразилось на суспільно-політичному житті української діаспори в міжвоєнний період, як це сприймали владні кола Канади і як це використовували комуністичні угруповання.

Ключові слова: українці в Канаді, діаспора, українські національно-патріотичні громадські організації, ліберали, націоналісти, консерватори, конфлікти.

Olesia Dzyra

Ph.D. in History, Head of the Department of foreign Ucrainica,
Vernadskyi National Library of Ukraine

RELATIONS BETWEEN UKRAINIAN PUBLIC ORGANIZATIONS IN CANADA IN 1918–1939: CONFLICTS ON IDEOLOGICAL AND CONFESSIONAL GROUND

Abstract. The article describes the division of the Ukrainian community of Canada in the interwar period into a number of public and political organizations. The focus is on the national and patriotic bloc, which opposed the communist one. The basis of this bloc constituted liberal the Ukrainian self-reliance league of Canada, nationalist the Ukrainian war veterans association in Canada, the Ukrainian national federation of Canada, conservative the Ukrainian catholic brotherhood of Canada, and the United hetman organization. The basis of the various conflicts in the bloc, including differences in ideological postulates of liberal, nationalist and conservative societies and views on the religion of Orthodox and Greek Catholics who were members of the organizations mentioned above are analyzed in the study. It is described how opposing parties resisted against each other, and what role the press played in those conflicts. The article also enlightens attempts of agreements between public organizations and mentions joint actions to support the Ukrainian issue in the world. The common goal could reconcile the national and patriotic public associations at the time of the formation of the Ukrainian Canadian Committee on November 7, 1940, which marked a new stage in the social and political life of the Ukrainian Diaspora, as it was emphasized in the article. The reasons that hindered Ukrainian societies from reaching a mutually acceptable consensus and promoted further aggravation of relations were elucidated. The main consequences of conflicts in the environment of national and patriotic public organizations were identified, namely how it was reflected in the social and political life of the Ukrainian diaspora during the interwar period, how it was perceived by the ruling circles of Canada, and how it was used by the communist groups.

Keywords: Ukrainians in Canada, Diaspora, Ukrainian national and patriotic public organizations, liberals, nationalists, conservatives, conflicts.

Міжвоєнний період в житті української діаспори Канади відзначився змінами в суспільно-політичному житті. З приїздом нових іммігрантів після поразки у національно-визвольних змаганнях 1917–1921 рр. і поширенням нових політичних ідей створюються умови для розбудови нових громадських організацій. Через відмінність у політичних поглядах та конфесійній приналежності національно-патріотичні громадські товариства вступають у період конфліктів і протиборств, умовне завершення якого припадає на кінець міжвоєнної імміграції і утворення Комітету українців Канади.

М. Марунчак одним із перших охарактеризував діяльність українських громадських організацій Канади. Однак, історик зосереджується не на конфліктах в середовищі національно-патріотичних організацій, а на їх протистоянні з інтернаціональним блоком [4]. Основне дослідження згаданої теми зробив О. Герус [2]. У його статті проаналізовано діяльність громадських організацій на шляху до консолідації всіх національних сил діаспори в Комітет українців Канади. Вченим описано конкуренцію між ліберальними та націоналістичними об'єднаннями в Канаді (що були на той час найбільш впливовими), передумови їх створення, ідеологічні розбіжності та спроби співпраці.

Більше половини розділів ґрунтовної монографії О. Мартиновича присвячено громадській активності українців. Для висвітлення діяльності

громадських організацій автор активно використовував архівні матеріали та пресові органи українських товариств. Загалом О. Мартинович зосереджується більше на ідеології, а не на громадській активності товариств, пояснює протиріччя між українськими організаціями, відверто критикуючи при цьому погляди націоналістів.

Джерелом для дослідження непорозумінь серед національно-патріотичних об'єднань Канади стали роботи їх членів В. Бур'яника, Ю. Стечишина, М. Шарика тощо, недоліком яких є логічна суб'єктивність поглядів авторів [9; 5; 7]. Обрана тема є доволі суперечливою. Наразі існує потреба в переоцінці поглядів на ідеологію та діяльність громадських об'єднань в Канаді та в з'ясуванні наскільки закономірними були ці явища без стереотипних, заангажованих засуджень.

Тому метою обраного дослідження є проаналізувати конфліктні ситуації в середовищі національно-патріотичних громадських організацій української діаспори Канади у міжвоєнний період. Згідно мети визначено такі завдання: з'ясувати природу конфліктів у блоці українських національно-патріотичних організацій Канади; охарактеризувати наслідки цих конфліктів для громадського життя українців діаспори.

Національно-патріотичні українські громадські організації в Канаді, об'єднані ідеєю боротьби за самостійну та суверенну Україну, були представлені

ліберальним Союзом українців самостійників (далі – СУС), націоналістичними Українською стрілецькою громадою (далі – УСГ), Українським національним об'єднанням (далі – УНО), консервативними Братством українців католиків (далі – БУК) та Союзом гетьманців державників (далі – СГД). Вони активно змагались з лівими силами за вплив на формування суспільної думки українців у Канаді. Однак вони конкурували і між собою. В основі конфліктів проукраїнського блоку організацій у Канаді лежали ідеологічні та конфесійні розбіжності їх членства.

Унаслідок другої хвилі еміграції українців до Канади, що мала політичний характер, традиційний конфесійний розділення канадських українців на греко-католиків і православних помножився ще й на поділ на ідеологічні угруповання. Більшість із соціалістичної спільноти канадських українців, яка існувала перед Першою світовою війною, під впливом російської революції 1917 р. схилилась ще більше вліво, захопилась марксистсько-ленінськими ідеями й визнала Українську Соціалістичну Радянську Республіку за державу українського народу, а тим самим боротьбу за українську державність завершеною. Однак більшість канадських українців бачили в УСРР ніщо інше, як тільки нову форму поневолення українського народу й тому стояли на тому, що боротьба за власну національну державність не закінчена.

На жаль, ця більшість не була монолітною й поділялась не тільки на конфесійному ґрунті на православних і католиків, які між собою часто ворогували; далі поділ йшов на республіканців-лібералів та монархістів-гетьманців, і ці два угруповання звинувачували одне одного за програш у визвольних змаганнях [1, с. 88]. Націоналісти також не приходили до домовленості з лібералами, хоча спочатку при постанові Української стрілецької громади вона досить активно співпрацювала з Союзом українців самостійників, що також прагнув незалежності України. Але невдовзі стало зрозуміло, що на додачу до релігійного фактора СУС і УСГ мали серйозні відмінності у поглядах щодо ідеологічної природи українського націоналізму. СУС підтримував канадський демократичний процес, націоналісти ж схилились до авторитарного ладу, що зумовлювалось тогочасним становищем у «рідному краї». Січові стрільці суб'єктивно звинувачували прихильників лібералізму й монархізму за поразку Української революції 1917–1921 рр. [2, с. 127]. Націоналісти говорили, що ліберали не організували під час Першої світової війни українських військових частин в канадській армії й не вислали їх на Україну воювати за державність (дарма, що тоді про це не могло йти мови, оскільки український рух у Канаді на той час мав австрійську, отже ворожу репутацію, а Канада ще не створювала окремих національних військових формувань). Націоналісти закидали лібералам, наприклад СУС, що той забагато часу й коштів віддає на утримання своїх інституцій у Канаді,

а замало на український повстанський рух, до того ж постійно займається церковними справами, якими не відало пронаціоналістичне крило українських організацій. Вони називали самостійників патріотами «мейд ін Кенада» [5, с. 36–37]. Згідно зі словами редактора «Нового шляху» (пресового органу УНО) М. Погорецького, кожен, хто не приймав безкомпромісність націоналістичної позиції Організації українських націоналістів («одна країна, одна нація, один вождь»), був «хрунем». А українсько-канадську філософію СУС М. Погорецький висміював. Наприклад, він писав, що «патріотизм рутенсько-австро-угорської марки, хоч би й сканадіянізований і пристосований тут як «мейд ін Канада» явний завершений пострахом «детеншин кемпів» – це не дійсний патріотизм, а гидка, на жовто-блакитно помальована машкара, про яку в чесних українців тільки неприємні спомини остались» («Новий шлях», 25 вересня 1938 р.) [2, с. 133].

СУС ніколи не був частиною будь-якої політичної партії чи організації в Європі. Його провід перебував виключно в Канаді й не виконував вказівок із закордону. УНО ж виконувало ряд завдань, переданих йому від ОУН [9, р. 21, 24]. У статтях у тогочасній націоналістичній пресі простежувалось прихильне ставлення до зацікавлення гітлерівської Німеччини Україною. У свою чергу, член-засновник СУС М. Стечишин засуджував будь-які прояви тоталітаризму й німецькі зв'язки ОУН і звинувачував УНО в поширенні антидемократичних настроїв. Такі розбіжності у поглядах виливались у справжнє протистояння між проукраїнськими організаціями [2, с. 134].

У діаспорі діяло також Братство українців католиків, позиції якого щодо політики Канади були однаковими з орієнтирами СУС. Однак його члени сповідували різні національні ідеології (серед них були також ліберали) і більшість своїх рішень приймали після їх узгодження з католицькими ієрархами. Оскільки СУС підтримувало Українську греко-православну церкву (далі – УГПЦ) конфліктів між ними важко було оминати [9, р. 22]. Взаємодія ускладнювалась і з консервативним угрупованням Союз гетьманців державників.

Певний час католики й гетьманці-державники досить активно співпрацювали, допоки перші не вирішили сформувати власне товариство – БУК. СГД сповідував монархічні ідеї В. Липинського, а БУК – постулати католицької віри. СГД тяжів до політичної сфери й поширював державницькі лозунги серед населення, БУК же більш займалось питаннями релігійної освіти й розвитком української культури. Обидві організації долучались до загальних акцій проукраїнського блоку на підтримку співвітчизників в Україні.

Причини відсутності дружніх зв'язків з гетьманцями член УНО М. Шарик пояснює тим, що прихильники П. Скоропадського «у відреставровані монархістичного правління чи устрою та створенні заможної і безспірно правлячої аристократії, на

плечах якої оперся б гетьман Монарх, вони бачили майбутнє щастя України... Стрільці ж опирали свій націоналістичний світогляд відносно України... боротися за Україну нову, модерну, народоправну, за Україну не соціалістичну, а націоналістичну, але Україну «без хлопа і пана» [7, с. 214–217]. У свою чергу, гетьманці були противниками ОУН та Є. Коновальця, з якими тісно співпрацювали УСГ та УНО. Вони наголошували, на деструктивних діях та недисциплінованості націоналістів [10, р. 335–336]. Оцінку консервативному рухові надав член ліберального об'єднання Союзу українців самостійників Ю. Стечишин: «Ця організація, як виходить з її назви, має головну ціль плекати монархістичну ідею, а зокрема ідею про створення української держави з гетьманом у проводі. Як теорія, це є дуже гарна, а навіть приваблива річ, і ми в Канаді не бачимо ніякої причини на те, щоб ворогувати з нею. Нам виглядає, що ціль цієї організації є занадто відсунена від дійсності» [5, с. 34]. Ю. Стечишин аргументує розходження між СУС та СГД не через монархічні ідеї гетьманців-державників, а через проголошення П. Скоропадським федерації України з Росією та прихильністю СГД до Німеччини. В. Бур'яник, також член СУС, пояснює протиріччя між ліберальними й консервативними організаціями в діаспорі Канади належністю членів СГД на 90% до українців-католиків, ієрархія яких ставить на меті навернення українців православних, якими були члени СУС, до католицизму після відновлення гетьманату [9, р. 23]. За таких обставин зв'язки монархістів з лібералами та націоналістами в діаспорі Канади не підтримувались.

З цих суперечностей користувався блок комуністів, об'єднаних у Товаристві «Український робітничо-фермерський дім», який мав єдину визначену лінію політичної боротьби. Був він під одним організаційним проводом, який постійно перебував у Вінніпезі, а на місцях мав свої провінційні езекутиви у Торонто, Монреалі, Едмонтоні, Ванкувері, Саскатун-Ріджайні. Комуністи активно оформлювали в пресі політичну пропаганду. Отже, на противагу проукраїнському блоку діяльність інтернаціонального була більш згуртована та налагоджена [4, с. 77–78]. Інтернаціональний блок називав усі проукраїнські сили «націоналістичними» [6], з чого можна зробити висновок, що в очах «ворогів» вони мали більше спільного, ніж в очах українських патріотів.

Були часи, коли на перших порах новостворена УСГ друкувала свої замітки в ліберальній газеті «Український голос» (пресовий орган Союзу українців самостійників). Але коли в ньому було оскаржено Українську військову організацію (далі – УВО), підозрюючи, що польські репресії в Галичині були принаймні частково спровоковані терористичною діяльністю УВО, то УСГ вирішила заснувати свою газету, щоб спростувати таку негативну рекламу, а також пропагувати

ідеологію ОУН [2, с. 131]. Цією газетою стали у 1930 р. «Стрільцькі вісті».

Однак націоналісти не втрачали надії на співпрацю з лібералами. Для цього європейський провід ОУН почав переговори з лідерами СУС. В. Свистун, на той час голова СУС, був готовий розглянути запити ОУН, проте брати Стечишини, члени СУС, наполягали на незалежності СУС від європейських організацій. Перша зустріч трьох представників СУС – отця С. Савчука, Ю. Стечишина й В. Свистуна з полковником Є. Коновальцем відбулась у Нью-Йорку в травні 1929 р. Наступна зустріч пройшла в червні 1929 р. у Вінніпегу під час поїздки полковника по Західній Канаді. На переговорах лідери СУС М. Стечишин, П. Войценко, Я. Арсенич, В. Бур'яник і Н. Бачинський показали свою зацікавленість у контролі ОУН антисусідської поведінки УСГ, а не у вступі до ОУН. Є. Коновалець пообіцяв своє посередництво у вирішенні їх конфліктів. Але на безпосередній зустрічі двох організацій цього так і не вдалося зробити. СУС так і не уклав певної угоди з ОУН. Адвокат Я. Арсенич так виклав позицію СУС у цьому питанні: «Ми, в Канаді, можемо допомагати українській справі тільки в межах нашого канадського чи британського громадянства. Міжнародна ситуація могла б скластися так, що вороги України були б на тому боці, що й Британія. Однак така ситуація не може ніколи змінити нашої лояльності до Канади і Британської Імперії» («Український голос», 17 жовтня 1933 р.). А коли Є. Коновалець попросив у СУС регулярну щомісячну субсидію в розмірі 500 доларів для підтримки діяльності ОУН, більшість членів СУС втратила інтерес до співпраці. Та В. Свистун і надалі підтримував контакти з ОУН і у січні 1931 р. надіслав її голові конфіденційний меморандум, де накреслив умови СУС для підготовчої роботи у справі об'єднання. В ці умови входили зміна тактики ОУН у визвольній боротьбі й відмова від саботажу та терору, а також визнання за СУС статусу представництва ОУН у Канаді. Це вимагало поставити УСГ під контроль СУС. Але зрозуміло, що для ОУН було неприйнятно змінювати ідеологію та тактику. У січні 1932 р. емісар ОУН у Канаді, Р. Сушко усно повідомив СУС про відкинення меморандуму [2, с. 128–130]. Отже, суперечності між СУС та УСГ так і не було вирішено. Їхнє протистояння продовжилось і при формуванні Українського національного об'єднання.

Внаслідок внутрішніх розбіжностей між членами СУС В. Свистун перестав бути президентом цього об'єднання. У 1930-х рр. адміністратор консисторії УГПЦ о. С. Савчук став намагатись применшити традиційну роль СУС у справах церкви, але разом з тим не хотів втрачати його життєво необхідної підтримки. В. Свистун, будучи прихильником підпорядкування церкви світській владі, вступив у конфлікт з о. С. Савчуком. У 1935 р. він програв боротьбу й був підданий остракізмові тією ж православною церквою, яку допоміг створити.

У 1938 р. колишній голова СУС вступив до УНО, стверджуючи, що УНО стало тим, чим був СУС під його керівництвом. На його думку, в УНО діяли справжні патріоти. («Український голос», 16 липня 1938 р.) [2, с. 134–135]. Вхідження В. Свистуна до лав УНО ще більше посилювало полеміку між «Українським голосом» (пресовий орган СУС) і «Новим шляхом» (пресовий орган УНО) та конфлікт між лібералами й націоналістами, що продовжував роз'єднувати дії проукраїнського блоку в Канаді.

І хоч прагненням українських націоналістів у Канаді було «обминути всяку боротьбу з іншими українськими групами, що ведуть корисну національну роботу... Коли ж такі організації будуть уважати за свій «патріотичний» обов'язок виступати проти УНО, воно відбиватиме неточні закиди шляхом спростування, не входячи в заїдлі сварки, щоби не витратити часу і енергії, яких так потрібно для поборювання зовнішнього ворога» [3, с. 19–22]. Це не зменшувало кількість суспільно-політичних конфліктів у діаспорі.

У часи тяжких випробувань українського народу, таких як суд над «Спілкою визволення України», польська пацифікація на Західній Україні, голодомор 1932–1933 р., боротьба за існування Карпатської України, національно-патріотичні сили діаспори Канади згуртовувались і проводили спільні віча та інші заходи, збирали кошти.

Отже, в основі конфліктів у середовищі українських національно-патріотичних організацій лежали відмінності в ідеологічних постулатах. Представники українських товариств по різному бачили долю майбутньої незалежної України, її політичний режим та владу. Так, ліберали прагнули утворення республіки з демократичним устроєм, а націоналісти – з авторитарним, консерватори ж вбачали в монархії ідеальну форму правління. СУС, БУК діяли помірковано, а УСГ та УНО тяжіли до радикальних методів. Однією з причин конфліктів були суперечності на релігійному у ґрунті. Так, ліберали підтримували православну церкву, а консерватори – греко-католицьку. Кожна з національно-патріотичних організацій прагнула залучити до кола своїх прихильників якомога більше число українців у Канаді й об'єднати під своїм проводом усі проукраїнські сили. Питання домінуючої організації в національно-патріотичному блоці так і не дало можливості діяти спільно та злагоджено, хоч відповідні спроби й мали місце. Спільна ворожість до комуністів не була достатньою підставою для об'єднання національно-патріотичних організацій у міжвоєнний період.

Наслідком цих конфліктів була розпорошеність проукраїнських сил, що применшувало вагу їх думки і прагнень в очах канадських владних кіл. Особливо, коли з одним і тим же питанням, до них звертались різні громадські об'єднання. Відсутність єдності і чіткого плану у боротьбі за українську державність часто шкодили при наданні реальної допомоги борцям за незалежність України на її теренах. Лідери організацій часом приймали хибні рішення і не

правильно розподіляли зібрані кошти, не розуміючи, що цим відтягують час досягнення заповітної мети. Хоча це доволі суперечливе питання. Тому що складно оцінити, чи змогли б вони справді вагомо вплинути на ті процеси, що відбувались на той час в Україні. Все ж єдина мета змогла примирити проукраїнські громадські організації на час створення Конгресу українців Канади.

1. Верига В. За межами Батьківщини: збірник наукових статей і доповідей. Львів : Інститут ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 364 с.

2. Герус О. В. Консолідація української суспільності в Канаді. *Життєвий досвід українців у Канаді: рефлексії* / ред. кол.: О. В. Герус, І. Герус-Тарновецька, С. Ярмусь. Вінніпег : Українська вільна академія наук, 1994. С. 115–152.

3. Зі статті члена УНО Канади Тимоша Павличенка «Програма й тактика УНО». Едмонтон, 25 жовтня 1932 р. *Українське національне об'єднання в Канаді (УНО): документи з фондів ЦДАЗУ / Державна архівна служба України, ЦДАЗУ. Київ: [б. в.], 2015. С. 19–22. URL: http://www.tsdazu.gov.ua/files/Nauk_dovid_aparat/Zbirnyk%20dokumentiv%20UNO.pdf (дата звернення: 13. 11. 2019).*

4. Марунчак М. Г. Студії до історії українців Канади : у 5 т. Т. 5 *Розвідки та документи міжвоєнної доби*. Вінніпег : Українська вільна академія наук, 1973–1980. 299 с.

5. Стечишин Ю. Між українцями в Канаді. Саскатун : видання Союзу українців самостійників, 1953. 48 с.

6. Терлиця М. Правнуки погані: українські націоналісти в Канаді. Київ : Радянський письменник, 1960. 306 с.

7. Шарик М. З віддалі 50 літ. Боротьба за наше обличчя і волю українського народу. Кн. 1. Торонто : накладом українського видавництва «Пробоем», 1969. 432 с.

8. Ювілейна книга апостольського екзархату українців католиків Саскачевану 1905–1955 з приводу золотого ювілею Саскачевану / матеріяли зібрані Володимир Івашко і Богдан Казимира. Саскатун : published by The Ukrainian catholic council of Saskatchewan, 1955. 214 с.

9. Buriyanyk W. S. U. S. – its meaning and significance. Toronto : published by Ukrainian Self-reliance league of Canada, 1967. 40 p.

10. Martynowych O. T. Ukrainians in Canada: the interwar years. Book 1. *Social structure, religious institutions, and mass organizations*. Edmonton; Toronto : Canadian institute of Ukrainian studies press, 2016. 650 p.

References

1. Veryha V. (2002). *Za mezhamy` Bat`kivshy`ny` : zbirnyk` naukovy`x statej i dopovidej* [Out of boundaries of Motherland: miscellany of scientific articles and

papers]. Lviv : Instytut im. I. Kryp'yakevy'cha NAN Ukrainy. 364 s. (In Ukrainian).

2. Gerus O. V. (1994). *Konsolidaciya ukraïns'koyi suspil'nosti v Kanadi* [Consolidation of Ukrainian community in Canada]. O. V. Herus, I. Herus-Tarnovetska, S. Yarmus (Eds.). *Zhyt'tyevy'j dosvid ukraïnciv u Kanadi: refleksiyi* [Life experience of Ukrainians in Canada: reflexions]. Winnipeg : Ukraïns'ka vil'na akademiya nauk. S. 153–162. (In Ukrainian).

3. *Zi statti chlena UNO Kanady Ty'mosha Pavly'chenka «Programa j takty'ka UNO»*. Edmonton, 25 zhovtnya 1932 r. [From the article of the UNF of Canada member Tymosh Pavlychenko «Program and tactics of UNF». Edmonton, October 25, 1932]. *Ukraïns'ke nacional'ne ob'yednannya v Kanadi (UNO): dokumenty' z fondiv CzDAZU* [The Ukrainian national federation of Canada (UNF): documents from the CSAFU funds]. Kyiv : Derzhavna arxivna sluzhba Ukrainy, CzDAZU, 2015. S. 19–22. URL: http://www.tsdazu.gov.ua/files/Nauk_dovid_aparat/Zbirnyk%20dokumentiv%20UNO.pdf (accessed 13 November 2019). (In Ukrainian).

4. Marunchak M. H. (1973–1980). *Studiyi do istoriyi ukraïnciv Kanady: u 5 t.* [Studies to the history of Ukrainians in Canada]. Vol. 5. *Rozvidky ta dokumenty' mizhvoyennoyi doby'* [Researches and documents of the interwar age]. Winnipeg : Ukraïns'ka vil'na akademiya nauk. (In Ukrainian).

5. Stechyshyn Yu. (1953). *Mizh ukraïncyamy' v Kanadi* [Among Ukrainians in Canada]. Saskatoon : Soyuz ukraïnciv samostijny'kiv. 48 s. (In Ukrainian).

6. Terlytsia M. (1960). *Pravnyky' pogani: ukraïns'ki nacionalisty' v Kanadi* [Bad great grandsons: Ukrainian nationalists in Canada]. Kyiv: Radyans'ky'j py's'menny'k. 306 s. (In Ukrainian).

7. Sharyk M. (1969). *Z viddali 50 lit. Borot'ba za nashe obly'chchya i volyu ukraïns'kogo narodu* [From a distance of 50 years. The struggle for our face and the liberty of the Ukrainian people]. Vol. 1. Toronto : Probayem. 432 s. (In Ukrainian).

8. Ivashko V., Kazymyra B. (Comps.) (1955). *Yuvilejna kny'ga apostol's'kogo ekzarxatu ukraïnciv katoly'kiv Saskachevanu 1905–1955 z pry'vodu zolotogo yuvileyu Saskachevanu* [Jubilee book of the Apostolic Exarchate of the Ukrainian Catholics of Saskatchewan in 1905–1955 on the occasion of the golden anniversary of Saskatchewan]. Saskatoon : The Ukrainian catholic council of Saskatchewan. 214 s. (In Ukrainian).

9. Buriaynk W. (1967). *S. U. S. its meaning and significance*. Toronto : Ukrainian Self-reliance league of Canada. 40 p.

10. Martynowych O. T. (2016). *Ukrainians in Canada: the interwar years*. Edmonton; Toronto : Canadian institute of Ukrainian studies press. Book 1. *Social structure, religious institutions, and mass organizations*. 650 s.

УДК 94(477.6)“1921/1922”

Володимир Кабачек,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри українознавства,
культурології та історії науки,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ORCID: 0000-0002-7345-4340
Email: vladimirkabacek@gmail.com

КОНФЛІКТ У ДОНБАСІ НА ПОЧАТКУ НЕПУ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Стаття присвячена конфлікту, який мав місце у Донбасі на початку НЕПу. Він розглядається крізь призму загальної проблеми взаємостосунків органів місцевої та центральної влади. На думку автора статті, саме цей чинник був головною рушійною силою донбасівського конфлікту. Особистісний же чинник лише надає йому додаткового драматизму. Проте навіть усунення Г. П'ятова з Донбасу не зняло суперечностей між «центром» та «місцями» щодо підпорядкування орендних шахт. Як можна спостерігати з різноманітних історичних джерел, воно тривало, хоча і не в таких гострих формах і протягом подальшого періоду Нової економічної політики. Відзначено, що схожою була ситуація і в інших галузях, і по інших місцевостях (губерніях та округах) УСРР. Попри досить різноплановий характер конфлікту, його міжособистісні й політичні мотиви, дуже важливим чинником стали господарські суперечки між могутнім центральним відомством та місцевою владою. Боротьба місцевої влади з центральними та республіканськими відомствами за підпорядкування дрібних підприємств тривала протягом усього періоду НЕПу і об'єктивно носила прогресивний характер. Проте сили в цій боротьбі були надто нерівними. Проблема, що не знайшла свого вірного вирішення на початку 1920-х рр., призвела до надмірної централізації в управлінні українською промисловістю, до обмеження прав місцевих органів державної влади та можливостей місцевих бюджетів. У статті робиться висновок, що